

Zbornik Instituta za kriminološka
i sociološka istraživanja
2018 / Vol. XXXVII / 3 / 93-107
Pregledni naučni rad
Priljubeno: 30. novembra 2018. god.
UDK: 343.93/.98:343.6-053.2

KARAKTERISTIKE IZVRŠILACA PARTNERSKOG NASILJA I FAKTORI KOJI UTIČU NA NJIHOVO NASILNO PONAŠANJE

Marija Maljković*

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu

Nasilje u intimnim partnerskim odnosima predstavlja široko rasprostranjenu pojavu i najčešći je vid viktimizacije žena nasiljem u porodici. Označava kršenje ženskih ljudskih prava i oblik diskriminacije žena, a s obzirom na kompleksnost i štetnost posledica, predstavlja ozbiljan društveni problem.

Predrasude i neinformisanost o nasilju nad ženama potpomažu, podstiču i opravdavaju nasilje i utiču na to kako će (i da li će uopšte) jedna sredina ili sama žena prepoznati nasilje i na njega reagovati, pa je zato saznavanje činjenica o nasilju, prepoznavanje, razotkrivanje i stalno pobijanje ovih predrasuda jedan od prvih koraka u okončavanju nasilja nad ženama. Upravo zato predmet ovog rada jesu karakteristike izvršilaca partnerskog nasilja, a cilj je da se dođe do bližih saznanja o karakteristikama i faktorima koji doprinose nasilnom ponašanju.

KLJUČNE REČI: partnersko nasilje / izvršilac / karakteristike / faktori

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat na projektu "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnost socijalne intervencije" (broj 47011) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS

* E-mail: mara.maljkovic@gmail.com

UVOD

Nasilje nad ženama postoji od nastanka čovečanstva, ima univerzalni karakter i opstaje u svim društvima bez obzira na stepen njihovog civilizacijskog napretka. Međutim, društvena vidljivost nasilja vremenom se menjala. Sve do druge polovine 20. veka nasilje u porodici i intimnim partnerskim odnosima, pre svega prema ženama kao najugroženijim članovima društva, posmatrano je kao privatna stvar porodice i same žene, što je u mnogome otežavalo i sprečavalo adekvatnu društvenu reakciju. Zahvaljujući, pre svega, inicijativi i aktivnostima brojnih pokreta za ženska prava, šezdesetih i sedamdesetih godina 20. veka učinjeni su prvi vidljivi pomaci kao u inkriminisanju, tako i u povećanju društvene vidljivosti ove pojave. Danas, ukoliko izuzmemo vojsku za vreme rata, porodica je društvena institucija sa najviše nasilja (Gelles, 1997: 124 prema: Nikolić-Ristanović, 2000: 17).

U našem društvu postoje brojne predrasude o nasilju nad ženama u intimnim partnerskim odnosima, koje imaju snažan uticaj na ponašanja određenih društvenih grupa. Najčešća predrasuda je da žene svojim ponašanjem provociraju i izazivaju nasilje, da biraju nasilne partnere, da uživaju u nasilju jer imaju sadomazohističke crte karaktera iz čega proizilazi da je žena sama kriva za nasilje, a odgovornost se prebacuje sa nasilnika na žrtvu. Čest i štetan stereotip je da žrtva intimnog partnerskog nasilja prelazi iz jedne nasilne veze u drugu, nikada ne izlazeći iz kruga viktimizacije i nasilja (Murray, Crowe 2017: 5).

Takođe, jednako su štetne i predrasude vezane za izvršioce nasilja koje impliciraju da je nasilnike moguće prepoznati na prvi pogled, da su to osobe koje pate od nekog psihičkog poremećaja, da nasilje nastaje kao rezultat trenutnog gubitka kontrole ili napada besa, da su alkohol ili druge psihoaktivne supstance odgovorne za nastanak nasilja. Dalje, još uvek je snažno uvreženo mišljenje da je nasilje privatna stvar porodice i žene, da se dešava uglavnom u socijalno ugroženim društvenim slojevima, među nisko obrazovanim i siromašnim, kao i da takvo nasilje nije zločin i nije široko rasprostranjena pojava (Maljković, 2018: 85).

Predrasude i neinformisanost o nasilju nad ženama potpomažu, podstiču i opravdavaju nasilje i utiču na to kako će (i da li će uopšte) jedna sredina ili sama žena prepoznati nasilje i na njega reagovati, pa je zato saznavanje činjenica o nasilju, prepoznavanje, razotkrivanje i stalno pobijanje ovih predrasuda jedan od prvih koraka u okončavanju nasilja nad ženama (Bukvić, 2008: 104).

1. KARAKTERISTIKE IZVRŠILACA PARTNERSKOG NASILJA

Iz rezultata mnogobrojnih istraživanja, prakse službi koje pružaju pomoć žrtvama partnerskog nasilja, kao i ličnih iskustava žena, može se zaključiti da nasilnici ne predstavljaju homogenu kategoriju, već dolaze iz svih društvenih slojeva, svih nivoa obrazovanja i često imaju dobru socijalnu komunikaciju sa okolinom. Karakteristike povezane sa izvršiocima partnerskog nasilja ili dinamika para korisniji su od karakteristika žrtava u proceni rizika viktimizacije (Hotaling & Sugarman, 1990,

prema Riggs, Caulfield, Street, 2000). U nastavku su, na osnovu rezultata istraživanja, prikazane neke od osnovnih karakteristika učinilaca partnerskog nasilja prema ženama.

Nasilje u partnerskim odnosima javlja se u svim demografskim grupama, s tim da se neke demografske karakteristike mogu dovesti u vezu sa izvršenjem ovog tipa nasilja.

Pregledom istraživanja o nasilju u partnerskim vezama, dolazi se do zaključka da su muškarci najčešće izvršioци nasilja u partnerskoj zajednici. Sa druge strane, žene su najčešće žrtve svih oblika partnerskog nasilja (89%), posebno seksualnog nasilja, a većina učinilaca partnerskog nasilja su poznati njihovim žrtvama (Walby, Allen, 2004: 11). U svim oblicima nasilja koji su posmatrani istraživanjem u Velikoj Britaniji¹ nasilnik je daleko najčešće muž ili partner i to u 63,5% slučajeva psihičkog nasilja, 72,8% pretnji, 74,8% fizičkog nasilja, 75% upotrebe oružja i 88,5% seksualnog nasilja. I istraživanje porodičnog nasilja u Srbiji² (Viktimološko društvo Srbije, 2002) potvrđuje da je u najvećem broju slučajeva nasilja učinilac muž, partner ili bivši partner i to: u 63,5% psihičkog nasilja, 74,8% fizičkog nasilja nasilnik je muž ili partner, odnosno bivši muž ili partner nakon razvoda ili rastajanja (4,2%), kao i seksualnog nasilja u 88,5% muž ili partner, a u 8,2% bivši partner. Rezultati istraživanja u Vojvodini³ (Viktimološko društvo Srbije, 2010), takođe potvrđuju da među nasilnicima preovlađuju muškarci i to u 93.4% slučajeva. Dakle, pol je značajan faktor rizika.

Sudeći prema nekim istraživanju uzrast partnera nema uticaja na rasprostranjenost fizičkog ili seksualnog nasilja u vezi (European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), 2014)⁴. Istraživanje u Vojvodini ukazuje da su nasilnici (kao i žrtve) raspoređeni u sve uzrasne kategorije, pri čemu su najzastupljeniji oni u srednjim godinama, tj. između 41 i 56 godina, koji čine skoro polovinu nasilnika 40.3%, pa je zaključak da su tzv. srednje godine posebno povezane s rizikom od nasilja u porodici

¹ *Domestic violence, sexual assault and stalking: Findings from the British Crime Survey* (Walby, Allen, 2004). Studija je sprovedena na nacionalno reprezentativnom uzorku od 22.463 muškaraca i žena starosti 16-59 godina, koji su samostalno popunjavali upitnike, a bili su upitani da li su u poslednjih godinu dana ili u životu bili žrtve nasilja u porodici, seksualnog zlostavljanja ili proganjanja.

² Istraživanje *"Porodično nasilje u Srbiji"* je sprovedeno krajem 2001., na uzorku od 700 ispitanica starijih od 18 godina, sa teritorije: Beograda, Niša, Novog Sada, Užica, Zaječara, Vrnjačke Banje i Subotice. Cilj istraživanja bio je da se dođe do saznanja o rasprostranjenosti, strukturi i karakteristikama nasilja u porodici (Viktimološko društvo Srbije, 2002).

³ *"Nasilje u porodici u Vojvodini"* koje je realizovalo Viktimološko društvo Srbije 2010.godine. Istraživanjem je obuhvaćeno 516 žena iz sedam gradova (Novi Sad, Subotica, Zrenjanin, Pančevo, Sombor, Sremska Mitrovica i Kikinda) i 40 sela na teritoriji AP Vojvodine. Cilj istraživanja bio je dolaženje do saznanja o rasprostranjenosti, strukturi i karakteristikama nasilja u porodici nad ženama u Vojvodini (Viktimološko društvo Srbije, 2010).

⁴ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2014). *Violence against women: an EU-wide survey*. Dostupno na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

(VDS, 2010). Istraživanje autorke Marčeta-Mladenović⁵ u Beogradu, pokazuje da je najviše nasilnika uzrasta 33-40 godina (33,8%), zatim od 26-32 (29,7%), kao i da nasilje posle četrdesete godine naglo opada. Zajedno posmatrano ove dve kategorije čine većinu, odnosno 63,5% od ukupnog broja nasilnika, što autorka objašnjava činjenicom da je to generacija koja je u razvojno najosetljivijem uzrastu preživela sankcije, bombardovanje i nasilje u svim vidovima ispoljavanja (u Srbiji). Slični nalazi ostalih istraživanja mogu se objasniti činjenicom da su ljudi u tim godinama na vrhuncu snage i u periodu kada se od njih očekuje preuzimanje odgovornosti i obaveza koje proizilaze iz određene društvene uloge, pa u tom smislu neuspeh u ispunjavanju očekivanih uloga može dovesti do stresa, frustracija i nasilničkog ponašanja. U najmlađoj kategoriji od 18-25 godina bilo je 17,6%, što pokazuje da su obrasci ponašanja formirani još u detinjstvu i mladosti. Sa godinama starosti broj nasilnika opada, pa ih je u kategoriji 41-50 godina 10,8%, a od 50-60 godina 8,2% (Marčeta-Mladenović, 2013).

Obrazovanje partnera (nasilnika) po istraživanju FRA (2014) ima uticaj na ženska iskustva nasilja. Rasprostranjenost fizičkog i seksualnog nasilja od 15 godine, kod žena čiji partner nije završio osnovnu školu je 16%, naspram 6% kod žena čiji partner ima visoko obrazovanje. Kod psihičkog nasilja odnos je 33% naspram 21%. Zaključak je da što je obrazovanje partnera više manja je zastupljenost fizičkog i seksualnog nasilja (FRA, 2014: 37). Istraživanje u Srbiji pokazuje da je zabrinjavajući broj nasilnika polupismen ili nepismen: bez obrazovanja 4,1%, sa nezavršenom osnovnom školom 20,3% i 27,0% sa osnovnom školom, što je zbirno više od polovine ukupnog broja nasilnika. Druga polovina je obrazovana: 23,0% sa srednjom školom, 20,3% sa višom i visokom i 5,4% sa magistraturom ili doktoratom (Marčeta-Mladenović, 2013). Nešto drugačiji obrazovni status nasilnika uočen je istraživanjem u Vojvodini, gde dominiraju nasilnici srednjoškolskog/gimnazijskog 51.4% i osnovnoškolskog 19.9% obrazovanja. Ipak, u znatnoj meri su zastupljeni i muškarcima višeg ili visokog obrazovanja 12.7%, kao i oni s nezavršenom osnovnom školom 11.6%.

Muškarci nižeg socio-ekonomskog statusa, kao i nezaposleni u povećanom su riziku za činjenje partnerskog nasilja i nasilja u porodici, a takođe imaju tendenciju da učine teže oblike nasilja od onih sa višim socio-ekonomskim statusom (Riggs, Caulfield, Street, 2000). Ekonomske teorije polaze od shvatanja da je glavni razlog nasilja u partnerskim odnosima loše materijalno stanje, niska primanja, nezaposlenost, loši stambeni uslovi, veliki broj dece, pripadnost nekoj marginalnoj grupi. Osnovna slabost ovih teorija je ta, što i ako su empirijska istraživanja uglavnom potvrdila postavke ove teorije, one nisu u stanju da objasne zbog čega se nasilje ne javlja u svim brakovima siromašnih, kao i zbog čega ima nasilja u

⁵„Žene, žrtve fizičkog nasilja u partnerskoj zajednici” – magistarska teza. Istraživanje je sprovedeno u Beogradu, 2012. godine, na uzorku od 100 žena, a cilj je bio dolaženje do saznanja o uzrocima fizičkog nasilja u partnerskoj zajednici, tumačenju i objašnjenju konkretnih uzroka i načina prevazilaženja (Marčeta-Mladenović, 2013).

brakovima bogatih (Šnajder, 1987, prema Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2010: 129).

Nedostatak ili smanjeni pristup ekonomskim resursima na mnogo načina može povećati izloženost partnerskom nasilju, bilo kroz nedostatak resursa da se uspostavi nezavisno ili da se održava postojeće domaćinstvo ili nađe (i zadrži) dobro plaćen posao. Takođe, nasilnik može u cilju održavanja pozicije moći da uskraćuje pristup resursima, a moguća je i uzročna veza tj. da nasilje dovodi do siromaštva usled nemogućnosti ispunjavanja poslovnih obaveza (Walby, Allen, 2004: 40). Istraživanje u Velikoj Britaniji ukazuje na to da su žene u siromašnijim domaćinstvima u većoj meri izložene partnerskom nasilju i to tri puta više u domaćinstvima sa prihodom manjim od 10000 funti u odnosu na ona domaćinstva u kojima su prihodi veći od 20000 funti (što je nešto manje od nacionalnog proseka). Žene u najsiromašnijim domaćinstvima su češće bile žrtve seksualnog zlostavljanja od onih u bogatijim domaćinstvima (Walby, Allen, 2004: 75). Rizik od psihološkog nasilja je povišen ako partner radi skraćeno radno vreme ili ako je nezaposlen (FRA, 2014: 184). U Srbiji radni status nasilnika odražava sliku svetske ekonomske krize, najveći broj polovina je zaposlen 47,3%, nezaposlenih je 25,7% (Marčeta-Mladenović, 2013), a prema istraživanju iz Vojvodine većina nasilnika su zaposlena lica 57,5%, a status nezaposlenog (ili je u fazi traganja za zaposlenjem) ima 22,7 % nasilnika.

Kao što je ranije navedeno, pored karakteristika izvršioca partnerskog nasilja i dinamika para može biti korisna u proceni rizika viktimizacije. U tom smislu, vreme provedeno zajedno (u vezi) nema uticaja na rasprostranjenost fizičkog i / ili seksualnog nasilja. Nasilje skoro jednako uobičajeno među ženama koje su sa partnerom manje od godinu dana, kao i među onima koji su zajedno preko 20 godina (FRA, 2014: 184). Veći rizik od fizičkog nasilja postoji u vanbračnim vezama, što može biti posledica ranog raspada nasilnih veza pre nego što stignu u faza braka (Walby, Allen, 2004: 85). Takođe, žene su pitale da li smatraju da one imaju jednaku moć u odlučivanju kako se koriste sredstva za domaćinstvo. Žene koje kažu da nemaju jednako pravo o odlučivanju u 29% su iskusile fizičko i / ili seksualno nasilje od strane njihovog trenutnog partnera, naspram 7% žena koje kažu da su u stanju da odluče o upotrebi resursa domaćinstva na ravnopravnoj osnovi sa svojim partnerom. U slučajevima psihološkog nasilja odnos je 58% naspram 22% (FRA, 2014). Nekada su okidači povezani sa nasilnikovim dobijanjem ili gubljenjem društvene, statusne ili ekonomske moći. To mogu biti razne promene u njegovom životu: osnivanje ili propast privatnih firmi, uspeh ili neuspeh u javnom životu, značajne funkcije u društvenim institucijama (političkim strankama ili univerzitetima) (Mezga-Čurčin, 2008: 23).

Metaanalizama različitih istraživanja mogu se utvrditi karakteristična obeležja koja imaju muškarci – nasilnici u partnerskoj zajednici. Prvih devet obeležja su zajednička i za nasilnika i za žrtve: nisko samopoštovanje (za razliku od nasilnika, žrtve misle da nisu sposobne da učine bilo šta), veruju u mitove u nasilnim odnosima, imaju tradicionalne stavove prema podeli rodnih uloga u partnerskoj zajednici (nasilnik misli da je predominantan i glava porodice, a žrtve da su zavisne

od nasilnika), karakterišu ih stresne reakcije (koje nasilnici rešavaju najčešće zloupotrebom alkohola, a žrtve imaju psihosomatske smetnje), koriste seks (nasilnici kao akt nasilja, a žrtve kao način uspostavljanja bliskosti), i nasilnici i žrtve su bili ili zlostavljani u primarnoj porodici ili su prisustvovali nasilju oca nad majkom, oboje učestvuju u uspostavljanju nasilja, koriste pokušaj suicida (nasilnik radi uspostavljanja kontrole nad žrtvom, a žrtva želi da na taj način izađe iz nasilja) i koriste decu kao zalog odnosa (nasilnicima je to i način uspostavljanja kontrole, a žrtva ima osećaj da decu ne može zaštititi). Ostala obeležja karakteristična za muškarce nasilnike su: okrivljuju druge za svoje ponašanje; smatraju da zbog nasilnog ponašanja prema ženi ne bi trebalo da trpe nikakve negativne posledice; imaju slabu kontrolu impulsa, eksplozivnu i nepredvidivu narav, uleću lako u besno stanje, stalno iskazuju ali često uspešno maskiraju svoju ljutnju; imaju slabu sposobnost da odlože zadovoljstvo i jako su orjentisani na "sada"; ne priznaju lične granice tolerancije partnerke i odbijaju odgovornost za bračne, porodične i poslovne neuspehe ili svoje nasilno ponašanje; izrazito su ljubomorni i kontrolišu partnerku, često ih optužuju za izdaju, prevaru i imaju veliki strah da će biti odbačeni; opisuju kontakt s partnerkom kao najbliži koji su imali do sad ali ostaju u kontaktu sa svojom porodicom i prijateljima (Ajduković, 2004: 111-113).

Nasilnici imaju uverenje da imaju pravo da vladaju svojom porodicom koristeći nasilne metode, jer to je vekovima opšteprihvaćeno ponašanje u kući. Istovremeno o sebi misle da su visokomoralne osobe jer sve čine za svoju porodicu. U potpunosti su sigurni da žena neće javno reći šta se dešava u njihovoj porodici, da nikome neće govoriti o nasilju kome je izložena, zbog osećanja krivice i sramote koje im nasilnici i društvo nameću (Mezga-Ćurčin, 2008: 22).

Muškarci koji su nasilni u partnerskim odnosima imaju tendenciju da budu više ljuti i neprijateljski nastrojeni od muškaraca koji nisu nasilni u partnerskim odnosima (Ekhart, Barbour i Stuart, 1997 prema Riggs, Caulfield, Street, 2000). Žene čiji su partneri poznati kao nasilni izvan kuće imaju veće šanse da dožive nasilje u kući (27% žena doživela fizički i / ili seksualno nasilje od strane njihovih trenutnih partnera) od onih čiji partneri nisu nasilni izvan svoje kuće (6%). Kada je reč o psihološkom nasilju odnos je 51% naspram 22% (FRA, 2014: 169). Dalje, kada se suoče sa bračnim konfliktnim situacijama, nasilni muškarci su manje uporni i odgovaraju sa više besa i neprijateljstva nego nenasilni muškaraci. Posebne teme poput konflikta, ljubomore i pretnje napuštanjem mogu pogoršati ovaj nasilni obrazac reagovanja (Holtzworth-Munroe & Anglin, 1991 prema: Riggs, Caulfield, Street, 2000), a strah od napuštanja je važan aspekt partnerskog nasilja i ukazuje na situacije kada je rizik od nasilja i ubistva žene posebno veliki.

Iako su svi nasilnici potencijalno opasni po život žrtve neke tipične karakteristike nasilnika mogu ukazati na ozbiljne razloge za zabrinutost. Opsesivne i sadističke crte, psihopatija, hiperosetljivost, upotreba alkohola ili narkotika, posedovanje oružja, neka su od svojstava koja ukazuju na postojanje rizika od smrtnog ishoda (Bošković, 1999: 2002; Menderos, 2004:5, prema Ljubin, 2004: 116). Istraživanje o povezanosti ranijeg kriminalnog ponašanja i nasilja u partnerskim odnosima ukazuje na to da je 20% žena koje su imale iskustvo nasilja u partnerskim vezama u

životu, kao i 24% žena koje su partnersko nasilje doživele u poslednjih godinu dana, znalo da njihov partner ima kriminalni dosije. Takođe, istraživanje u Velikoj Britaniji potvrđuje da nasilnici koji imaju kriminalni dosije vrše teže oblike nasilja u odnosu na one koji nemaju kriminalni dosije, kao i da su psihičke posledice i fizičke povrede teže i ozbiljnije. Ovi rezultati ukazuju da se nasilje u partnerskim vezama može povezati sa drugim oblicima kriminalnog ponašanja, kao i da su oni koji čine jedan oblik kriminala podložniji da čine i druge oblike kriminala u odnosu na osobe koje nemaju kriminalni dosije (Walby, Allen, 2004: 88).

2. FAKTORI KOJI DOPRINOSU NASILNOM PONAŠANJU

Radi potpunijeg razumevanja uzroka nasilja u porodici i u određenom društvu, primenjuje se multivarijantni model, čija primena omogućava da se uzme u obzir delovanje niza faktora, određenih predispozicija, povoda i neposrednih uzroka za vršenje nasilja. Saglasno tome, ukazuje se da na pojavu nasilja u porodici utiču socio-ekonomski, društveni, kulturološki, psihološki i drugi faktori, pri čemu u postratnim društvima i društvima pod stresom, poput Srbije, tranzicija i rat predstavljaju dodatne, veoma snažne, generatore nasilja u porodici (Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2010: 122). Dakle, teorijska objašnjenja nasilja u braku i intimnim partnerskim odnosima idu u dva pravca. Prvu grupu čine ona objašnjenja koja ovaj oblik nasilja posmatraju kao individualnu pojavu i u skladu sa tim, objašnjavaju je pojedinačnim uzrocima (psihološke, medicinske (psihijatrijske) i sociopsihološke teorije), dok druga grupa teorija obuhvata objašnjenja koja polaze od društvene strukture, odnosno globalnog društva (sociološka, ekonomska i feministička teorija) (Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2010: 128). Upoznavanje ovih faktora može biti korisno radi boljeg identifikovanja pojedinaca koji su izloženi riziku da postanu učinitelji partnerskog nasilja.

Faktori rizika povezani sa intimnim partnerskim nasiljem pojavljuju se na nivou pojedinca, porodice, zajednice i šireg društva. Istraživanja pokazuju da su faktori koji se odnose na nasilnika: niži nivo obrazovanja, neposredna i posredna viktimizacija nasiljem u detinjstvu, asocijalna ličnost, prekomerna upotreba alkohola, veći broj intimnih partnera ili sumnja na partnersko neverstvo, stavovi prihvatanja nasilja i rodne nejednakosti. Takođe, konfliktne situacije, postratno okruženje i raseljavanje mogu pogoršati postojeće nasilje (Svetska zdravstvena organizacija, 2016)⁶. Faktori posebno u vezi sa intimnim partnerskim nasiljem uključuju: prošlost nasilja, bračnu neslogu i nezadovoljstvo, kao i teškoće u komunikaciji između partnera. Neravnopravan položaj žena u odnosu na muškarce i normativna upotreba nasilja u rešavanju sukoba snažno su povezani sa obe grupe faktora (SZO, 2016). U radu će

⁶ World Health Organization (2013). *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Dostupno na http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf

biti prikazani faktori za koje je većim brojem istraživanja, potvrđeno da doprinose pojavi nasilnog ponašanja u partnerskim odnosima.

2.1. Uticaj tranzicije, rata i siromaštva na pojavu partnerskog nasilja

Društvena tranzicija odnosi se na sve društvene promene koje su se odigrale u postkomunističkim zemljama krajem osamdesetih i početkom devedestih godina dvadesetog veka, a podrazumeva prelazak sa planske i centralizovane na tržišnu privredu i privatizaciju državne imovine. Procesi tranzicije u Srbiji posebno su otežani učešćem u ratovima u prvoj polovini devedesetih godina, kao i bombardovanjem od strane NATO-pakta 1999. godine. Društvene promene u postkomunističkim zemljama imale su značajnog uticaja na ranjivost žena u odnosu na različite oblike nasilja, a naročito onog u porodici. Ovi uticaji su uslovljeni promenama u društvenom i ekonomskom statusu, kao i u rodnim i etničkim identitetima muškaraca i žena (Nikolić-Ristanović, 2008: 103). Upravo sociološka objašnjenja nasilja u bračnim / partnerskim odnosima ukazuju na postojanje velikog i kompleksnog skupa faktora koji mogu u različitoj meri da utiču na nasilje među supružnicima (nezaposlenost, visina prihoda, obrazovni nivo muža, finansijski problemi, nezadovoljstvo poslom, viši obrazovni ili profesionalni status i trudnoća žene) (Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2010: 130). Posebno se ističe važnost društveno-strukturalnih faktora za koje se smatra da su u svojoj biti određeni muškom dominacijom i koji sa svoje strane utiču na kreiranje očekivanja u pogledu društvenih uloga, kao i da se ono što se događa u društvu reflektuje i na porodicu (Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2010: 130).

Istraživanje o nasilju nad ženama u postkomunističkom društvima sprovedeno je tokom 1999. i 2000. godine, i to u četiri zemlje: Mađarska, Bugarska, Makedonija i Srbija (Nikolić-Ristanović, 2008: 103-108). Proučavane su promene u životnim putanjama žena i muškaraca tokom prvih deset godina tranzicije od komunizma ka kapitalizmu (1989-1999). Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je nasilje u porodici i partnerskim odnosima široko rasprostranjena pojava i da predstavlja ozbiljan problem u postkomunističkim društvima. Osiromašenje, smanjen pristup plaćenim poslovima, kao i nesigurnost radnih mesta i opšta neizvesnost, postali su značajni faktor rizika ranjivosti žena nasiljem u porodici, smanjivši mogućnost da žena napusti nasilnog partnera.

Rezultati iz Mađarske daju sledeću sliku nasilja: 13% žena je izjavilo da su ih muževi tukli (fizičko nasilje), 22% da je partner pretio nasiljem, a 10% da ih je partner silovao. Alkohol ima značajnu ulogu u slučajevima nasilja u porodici. Dalje, nezaposlene i ekonomski zavisne žene čine 22% žrtava partnerskog nasilja. Svaka peta žena videla je u prošlosti da otac tuče njenu majku. Podaci iz Bugarske i Makedonije pokazuju da su žrtve fizičkog nasilja uglavnom žene, a 22,2% je izjavilo da ih njihovi partneri tuku. Na drugom mestu je seksualno nasilje, približno 11% žena su bile žrtve ovog tipa nasilja. Nasilje je zabeleženo u svim starosnim, obrazovnim i strukovnim grupama, a ova činjenica ukazuje na to da je nasilje inkorporirano u tradicionalne predstave o rodnim ulogama i da tradicionalne

vrednosti, patrijarhalni odnosi i osećanje zavisnosti od porodice i rođaka još uvek preovlađuju među Bugarima. Istraživanje zasnovano na medicinskoj dokumentaciji o 1546 pregleda obavljenih nad žrtvama nasilja u porodici, pokazuje da žene čine većinu žrtava 81,6%. U Makedoniji je 61,5% ispitanica odgovorilo da su žrtve psihičkog nasilja, 23,9% da su žrtve fizičkog, a 5% seksualnog nasilja. Nasilnik je najčešće partner u 81,7% slučajeva i to sadašnji partner u 70,8%, a bivši u 10,9%. Njih 80% smatra da je ekonomska kriza izazvana tranzicijom doprinela porastu nasilja u porodici, 62,7% da je nasilje povezano sa siromaštvom, nezaposlenošću i stambenim problemima, dok je 14,7% mišljenja da je ono u vezi sa činjenicom da nekoliko generacija živi zajedno (Čaceva i Čoneva: 51-53 prema Nikolić-Ristanović, 2008: 91). Istraživanje o partnerskom nasilju koje je sprovedeno 1993.godine u Srbiji (Nikolić-Ristanović, 2008: 91) govori da je više od polovine žena tj. 58,3% izjavilo da su bile žrtve nekog oblika supružničkog nasilja, 49% su bile žrtve psihičkog nasilja, 18,7% fizičkog nasilja, a tako njih 18,7% je izjavilo da su ih muževi silovali. Uticaj rata može se posmatrati kroz analizu slučajeva koji su bili prijavljeni beogradskom SOS telefonu za žene i decu žrtve nasilja i Savetovalištu protiv nasilja u porodici. Istraživanje ukazuje da su zlostavljači najčešće muževi ili partneri 65%, ili bivši muževi i partneri 13,3%, a od početka rata (1991) broj sinova sa nasilničkim ponašanjem raste od 6,4% - 1991. do 8,7% - 1995., pri čemu je taj broj bio najviši 1993. (kada je rat bio na vrhuncu). Upravo je 11,4% žena izjavilo da im je dva puta češće prećeno smrću tokom 1993. nego ranijih godina. Upotreba oružja u slučajevima nasilja u porodici takođe je porasla kada je otpočeo rat, a 40% žena je izjavilo da im partneri prete pištoljima, bombama i sličnim oružjem. Takođe, za vreme bombardovanja veći broj žena se obraćao za pomoć nego ranije i to zbog nasilja koje je trajalo duži period, koje se ili nastavljalo istim intenzitetom ili se pogoršavalo tokom bombardovanja. Kombinacija psihičkog i fizičkog nasilja, kao i zloupotreba alkohola kao dodatni faktor nasilja, povećavala se za vreme bombardovanja (Nikolić-Ristanović, 2008: 92).

Podaci dobijeni istraživanjem nasilja u Vojvodini (2010) potvrđuju značajan uticaj rata i izbeglištva na pojavu partnerskog nasilja. Znatan deo nasilnika 24.9% učestvovao je u ratu, dok je manji deo 8.8% njih u Vojvodinu došao u svojstvu izbeglice. Dobijeni podaci pokazuju da je uticaj rata na nasilje u porodici još uvek prisutan u Vojvodini, kao i da je on posebno izražen kod nekadašnjih učesnika rata (VDS, 2010). Uz to, treba napomenuti i da je procenat učesnika rata među nasilnicima, prema podacima dobijenim ovim istraživanjem, viši u odnosu na procenat do koga se došlo istraživanjem u Srbiji 2001. godine kada je iznosio 15,2% (Knežić, 2002: prema Nikolić-Ristanović, Stevković, 2010: 82). Autorke nalaze i da ako se posmatra odnos između nasilnikovog učestvovanja u ratnim sukobima i upotrebe oružja ili oruđa pri napadu na ispitanicu može se zapaziti prisustvo statistički značajne povezanosti ove dve varijable. Shodno tome, iskustvo "ratovanja" utiče na spremnost nasilnika da pri nasilnom činu upotrebi hladno/vatreno oružje ili bilo koje raspoloživo oruđe. Pri napadu na ispitanicu, 22,2% nasilnika koji su učestvovali u ratu upotrebilo je oružje/oruđe, naspram 8,8% onih koji nisu bili učesnici ratnih sukoba (Nikolić-Ristanović, Stevković, 2010: 82).

Istraživanje koje je u Srbiji sproveda Marčeta-Mladenović (2013) daje sledeće rezultate: 9,5% nasilnika u partnerskim vezama su učesnici građanskih ratova u bivšoj Jugoslaviji, a 21,6% su izbeglice. Autorka ističe da se uticaj učešća u ratu i izbegništvo proteže do današnjih dana i da predstavljaju prediktor pojave fizičkog nasilja u partnerskoj zajednici. U svim upitnicima gde su žrtve izjavile da im je partner izbeglica ili učesnik u ratu, bile su prisutne najčešće povrede oružjem, što ukazuje na njih kao na rizičnu grupu. O uticaju ekonomskih prilika govori podatak da je u 20,5% slučajeva nasilje postalo češće kada je nasilnik ostao bez posla, u 19,9% kada je žrtva počela da zarađuje više od nasilnika, 17,4% kada se žrtva zaposlila, 17,4% kada je nasilnik pronašao ljubavnicu, u 16,1% kada je žrtva želela da nastavi školovanje, 8,7% kada su živeli sa roditeljima.

2.2. Mentalni poremećaji i bolesti

Psihološke i psihijatrijske teorije polaze od individualne patologije muškarca (ili žene), kao glavnog uzroka nasilja u braku. Međutim, kritike ove teorije polaze od činjenice da je nasilje među supružnicima / partnerima isuviše rasprostranjeno da bi bilo rezultat individualne patologije (Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2010: 129). Okrivljavanje muža nasilnika ili žene i etiketiranje nekog od njih, kao mentalno bolesnog, sprečava razumevanje nasilja u braku s obzirom da zanemaruje društvene, kulturne i situacione faktore (Walker, 1977-78, prema: Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2010: 129).

Brojnim istraživanjima identifikovane su neke specifične karakteristike muškaraca koji su nasilni prema svojim partnerkama. Došlo se do zaključka da oni imaju više psiholoških problema nego nenasilni partneri. Takođe, stres i simptomatologija duševnih poremećaja povezani su sa izvršenjem partnerskog nasilja. Četiri psihološka sindroma su identifikovana kao markeri za muško izvršenje partnerskog nasilja i to: depresija, posttraumatski stresni poremećaj (PTSP), granični poremećaj ličnosti i zloupotreba psihoaktivnih supstanci (Riggs, Caulfield, Street, 2000). Važno je uzeti u obzir i komorbiditet ovih sindroma npr. depresije i zloupotrebe supstanci ili PTSP-a, jer svi oni predstavljaju pokazatelje koji mogu poslužiti za identifikaciju faktora rizika za partnersko nasilje (Riggs, Caulfield, Street, 2000).

Simptomi depresije dovedeni su u vezu sa partnerskim nasiljem u brojnim studijama (Maiuro i dr., 1988; Pan i dr., 1994) koje pokazuju da agresivni muškarci imaju više simptoma depresije od neagresivnih. U većini slučajeva to nije dovoljno da rezultira u dijagnozu depresivnog poremećaja, mada neki muškarci mogu biti i depresivni. Ispitujući korisnost simptoma depresije u identifikovanju nasilnih partnera autorka Pan i saradnici ukazuju da je povećanje od 20% depresivnih simptoma povezano sa povećanjem od 30% za rizik ispoljavanja blažih nivoa agresivnosti (npr. grebanje, guranje) i povećanjem od 74% za korišćenje težih nivoa agresije (npr. prebijanje, udaranje) (Riggs, Caulfield, Street, 2000).

Studije koje su istraživale vezu između partnerskog nasilja i posttraumatskog stresnog poremećaja pokazuju da muškarci sa PTSP-om imaju znatan rizik za izvršenje

partnerskog nasilja. Istraživanje autorke Jordan i njenih kolega (Jordan i dr., 1992. prema Riggs, Caulfield, Street, 2000) na nacionalnom uzorku vijetnamskih veterana, pokazuje da su žene veterana sa PTSP-om u dva puta većem riziku od nasilja (30%) od žena čiji muževi nemaju PTSP (15%).

Dutton i njegove kolege su sproveli niz studija koje pokazuju povezanost između konstrukta graničnog poremećaja ličnosti i partnerskog nasilja. Rezultati ukazuju na to da nasilni partneri pokazuju više skorove na testovima za granični poremećaj, nego nenasilni muškarci (Dutton et al., 1996 prema: Riggs, Caulfield, Street, 2000).

2.3. Alkoholizam

Postoje različita shvatanja oko uloge alkoholizma kao faktora koji doprinosi pojavi partnerskog nasilja. Neki autori (Rod, MacLeod i McKenzie, prema Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2010: 129) upućuju da, iako postoji u velikom broju slučajeva, uloga alkohola kao uzročnika nasilja nije utvrđena, već smatraju da alkohol može olakšati opredeljenje za nasilno razrešavanje konflikata ili poslužiti kao opravdanje ili izgovor za nasilje.

Leonard i saradnici (1985) su utvrdili da su stope partnerskog nasilja muškaraca sa dijagnozom zavisnosti od alkohola (44%) tri puta veće nego kod pojedinaca bez zavisnosti (15%). Murphy i O'Farrell (1994) navode da je oko dve trećine muškaraca koji se nalaze u programu lečenja zavisnosti od alkohola potvrdilo nasilno ponašanje (66%) u odnosu na 20% muškaraca koji nemaju problem zavisnosti (Straus & Gelles, 1990, prema Riggs, Caulfield, Street, 2000). U preliminarnim istraživanjima o zlostavljanju žena autorka Voker (1979) navodi da je više od polovine žena iz uzorka navelo neku vezu između zloupotrebe alkohola od strane partnera i nasilja, mada su neke izjavile da je bilo nasilja i kada partner nije pio (Riggs, Caulfield, Street, 2000). U reprezentativnom uzorku oženjenih ljudi u Sjedinjenim Američkim Državama istraživači su otkrili da je alkohol povezan sa oko 25% incidenata bračnog nasilja (Kantor, Straus, 1987 prema: Riggs, Caulfield, Street, 2000). U drugoj studiji Pernanen (1991) došao je do nalaza da je upotreba alkohola bila prisutna u skoro polovini (46%) incidenata partnerskog nasilja, a da je u 23% izvršilac je bio pijan. Stoga, iako je konzumiranje alkohola povezano sa nekim slučajevima partnerskog nasilja, većina nasilnih incidenata dešava se kada učinilac nije pio (Riggs, Caulfield, Street, 2000). Rasprostranjenost fizičkog i / ili seksualnog nasilja značajno je veća među ženama čiji partner pije često. Kod žena koje kažu da partner ne pije nikada ili ne pije toliko da se napije, rasprostranjenost ove vrste nasilja je 5%, naspram 23% kod žena čiji partner pije jednom mesečno ili češće, a kod psihičkog nasilja 46% naspram 19% (FRA, 2014).

Studija Autonomnog ženskog centra (2005) navodi da su u 23,8% slučajeva ispitanice navele pijanstvo partnera kao razlog za fizičko nasilje. I rezultati istraživanja u Vojvodini (2010) ukazuju na visoko prisustvo alkoholizma među nasilnicima, tačnije 53,6% nasilnika je u trenutku poslednjeg nasilnog čina bilo pod uticajem alkohola. Da se ne radi o situacionom napijanju već o alkoholizmu, govori i

podatak da su 56,4% ispitanice odgovorile da je nasilnik inače sklon konzumiranju alkohola. U istraživanju koje je sproveda Marčeta-Mladenović (2013) potvrđeno je da upotreba alkohola povećava nasilničko ponašanje partnera i predstavlja uslov za fizičko nasilje. Kod 51,4% nasilnika prekomerna upotreba alkohola je najčešći razlog za nasilničko ponašanje. Zabrinjavajući je i podatak koje žene iznose upitane za poslednji slučaj nasilja, koji govori da je 72,2% nasilnika bilo pod dejstvom alkohola, droge ili nekog drugog sredstva. Takođe, 53,3% žena se izjasnilo da nasilniku nije potreban neki naročiti povod za nasilje, a kao posebnu situaciju sa razlogom 30% je navelo da je nasilnik fizički nasilan kada je pijan. Verovatnoća psihološkog nasilja u trenutnoj vezi žene povećava se sa povećanjem upotrebe alkohola njenog partnera.

2.4. Transgeneracijsko prenošenje obrasca nasilnog ponašanja

Opšta sistemska teorija nasilje u braku i partnerskim odnosima posmatra kao sistemski, kontinuirani element društvene interakcije, a ne kao proizvod individualne patologije (Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2010: 130).

Straus smatra da uzroke nasilja nad ženom u partnerskim odnosima, treba tražiti u strukturi društva i porodičnog sistema, pa izdvaja nekoliko faktora, kao što su: porodica kao društvena grupa sa visokim nivoom konflikata, visok nivo nasilja u društvu, porodična socijalizacija, odnosno vaspitavanje dece uz pomoć nasilja, kulturne norme i seksistička organizacija društva. On ističe da deca u ranom detinjstvu uče da je nasilje povezano sa ljubavlju, kao i da upotreba nasilja u vaspitavanju dece stvara kod njih moralno pravo da i sami upotrebe nasilje prema drugim članovima porodice. Takođe, smatra da kulturne norme dozvoljavaju i opravdavaju upotrebu nasilja od strane muža, a seksistička organizacija društva i porodičnog sistema, jedan su od najvažnijih faktora koji utiču na visok nivo nasilja prema ženama u braku (Straus, 1978-79, prema: Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2010: 130).

Mnoga istraživanja pokazuju da su muškarci koji su učinili nasilje nad svojim partnerkama, doživeli nasilje u primarnim porodicama, bilo kao svedoci nasilja oca nad majkom, bilo kao žrtve nasilja nad decom. Međutim, nisu svi muškarci koji su doživeli nasilje u primarnoj porodici nasilni prema svojim partnerkama pa su istraživanja o transgeneracijskom prenošenju obrasca nasilnog ponašanja od velike važnosti za ispitivanje ove pojave. Dutton i saradnici ukazuju na to da nasilje u porodici porekla doprinosi razvoju nasilnih karakteristika ličnosti, koje za uzvrat dovode do nasilja u kasnijim fazama života (Dutton i dr., 1996 prema: Riggs, Caulfield, Street, 2000). Dalje, postoje indicije da je bolji marker za izvršenje partnerskog nasilja činjenica da je neko bio svedok nasilja oca nad majkom (identifikacija), nego da je bio žrtva nasilja nad decom (Aldarondo, Sugarman, 1996; Sugarman, Hotaling, 1989 prema: Riggs, Caulfield, Street, 2000).

Istraživanje Viktimološkog društva Srbije (2002) iznosi podatak da su 21,6% žena bile svedokinje nasilja oca nad majkom u detinjstvu dok su 25,9% bile direktne žrtve fizičkog nasilja u detinjstvu. Slična situacija je i u primarnoj porodici nasilnika gde se

pokazalo da je 31,6% nasilnika imalo očeve koji su bili nasilni prema njihovim majkama, a 31,2% su bili direktne žrtve fizičkog nasilja u svojim primarnim porodicama. Tamna brojka i ovde krije mnogo veći broj takvih slučajeva. Istraživanje u Vojvodini (2010) daje podatak da je 30,2% ispitanica bilo izloženo fizičkom nasilju u svojoj primarnoj porodici, dok je 43,1% žrtava odgovorilo da je otac bio nasilan prema majci kada su bili deca. Devojčice koje su gledale kako se vrši nasilje nad majkom, prihvataju da se vrši i nad njima dok su bile deca u primarnoj porodici, a kasnije pristaju i mire se sa tim da budu viktimizirane u sekundarnoj porodici. Dečak se identifikuje sa ocem koji vaspitava putem fizičkog nasilja. Tako on u sekundarnoj porodici na isti način viktimizira partnerku i decu (Nikolić-Ristanović, 2009). Tradicionalna rodna socijalizacija i brojni patrijarhalni stereotipi u velikoj meri utiču na transgeneracijsku transmisiju nasilnog obrasca ponašanja i društvenu prihvatljivost nasilja u porodici. Patrijarhalna matrica koja je dominantna za rodnu socijalizaciju dece u primarnoj porodici predstavlja osnovni uslov i kontekst reprodukcije muškog nasilja nad ženama (Vučković, 2008, prema: Marčeta-Mladenović, 2013).

Podaci dobijeni iz istraživanja o nasilju u primarnim porodicama ispitanica i njihovih nasilnih partnera govore u prilog postojanju međugeneracijskog prenošenja nasilnog obrasca ponašanja i povezanosti nasilja u primarnoj porodici i kasnijeg nasilnog ponašanja muškaraca.

ZAKLJUČAK

Saznavanje o rasprostranjenosti nasilja otežava činjenica da se intimno partnersko nasilje dešava "iza zatvorenih vrata", da se o nasilju ne govori jer se smatra ličnom i porodičnom stvari i da se neadekvatno evidentira u društvenim institucijama (visoka tamna brojka). Iako su neka istraživanja pokazala da su karakteristike povezane sa izvršiocima partnerskog nasilja korisnije od karakteristika žrtava u proceni rizika viktimizacije (Hotaling & Sugarman, 1990, prema: Riggs, Caulfield, Street, 2000), retka su istraživanja koja se bave samo i isključivo karakteristikama nasilnika, već o njima saznajemo, uglavnom, posredno, ispitujući karakteristike žrtava (žena). Pregledom dosadašnjih istraživanja utvrđene su neke karakteristike nasilnika, kao i faktori koji mogu doprineti njihovom nasilnom ponašanju.

LITERATURA

- (1) Ajduković, M., Pavleковиć, G. (Ur.) (2004) *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb, Društvo za psihološku pomoć.
- (2) Bukvić, A. (2008) Predrasude o nasilju nad ženama u porodici i partnerskom odnosu. U: A. Bukvić (ur.) *Priručnik za rad sa ženama sa traumom muškog nasilja*. Beograd, Autonomni ženski centar, str. 104-109.
- (3) Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW) (1979). *Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije nad ženama*. Dostupno na:

- (4) European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2014) *Violence against women: an EU-wide survey*. Dostupno na:
<http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>
- (5) http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf
- (6) http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf
- (7) <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/05bosniak/BConEliminati onDiscriminationWomen.pdf>
- (8) Konstantinović-Vilić, S., Nikolić-Ristanović, V., Kostić, M. (2010) *Kriminologija*. Beograd. Prometej.
- (9) Ljubin, T. (2004) Psihološki profil zlostavljača. U: M. Ajduković, G. Pavleковиć (Ur.) *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb, Društvo za psihološku pomoć, str. 115-123.
- (10) Maljković, M. (2018) *Nasilje u partnerskim odnosima*. U: N. Macanović (Ur.) *Ne nasilju – jedinstven društveni odgovor*. Banja Luka. Centar modernih znanja, str. 84-91.
- (11) Marčeta-Mladenović E. (2013) *Žene, žrtve fizičkog nasilja u partnerskoj zajednici*. Magistarska teza. Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- (12) Mezga-Ćurčin, Lj. (2008) *Nasilje u porodici i partnerskim odnosima*. U: A. Bukvić (ur.) *Priručnik za rad sa ženama sa traumom muškog nasilja*. Beograd, Autonomni ženski centar, str. 99-101.
- (13) Murray C., Crowe A. (2017) *Overcoming the stigma of intimate partner abuse*. New York and London, Routledge.
- (14) Nikolić-Ristanović, V. (2000) *Od žrtve do zatvorenice: nasilje u porodici i kriminalitet žena*. Beograd: Viktimološko društvo Srbije, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Prometej.
- (15) Nikolić-Ristanović, V. (2008) *Preživeti tranziciju: svakodnevni život i nasilje nas ženama u postkomunističkom i postratnom društvu*. Beograd: Službeni glasnik.
- (16) Nikolić-Ristanović, V. (2010) *Nasilje u porodici u Vojvodini*. Novi Sad: Pokrajinski sekretarijat za rad, zaštitu i ravnopravnost polova i Viktimološko društvo Srbije. Dostupno na: http://www.vds.org.rs/File/nasilje_u_porodici_u_vojvodini.pdf
- (17) Nikolić-Ristanović, V. (Ur.) (2002) *Porodično nasilje u Srbiji*. Beograd: Viktimološko društvo Srbije i Prometej.
- (18) Radulović, D. (2006) *Psihologija kriminala-psihopatija i prestupništvo*. Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
- (19) Riggs, D., Caulfield, M., Street, A. (2000) Risk for Domestic Violence: Factors Associated with Perpetration and Victimization. *JOURNAL OF CLINICAL PSYCHOLOGY*, Vol. 56(10), 1289–1316. Boston VA Medical Center.
- (20) Walby, S., Allen, J. (2004) *Domestic violence, sexual assault and stalking: Findings from the British Crime Survey*. Home Office Research, Development and Statistics Directorate. Dostupno na:
<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110218135832/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs04/hors276.pdf>
- (21) World Health Organization (2013) *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Dostupno na
<https://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/9789241564625/en/>

CHARACTERISTICS OF PARTNER VIOLENT PERPETRATORS AND FACTORS INVOLVED IN THEIR VIOLENT BEHAVIOR

Violence in intimate partner relationships is a widespread phenomenon and is the most common type of victimization of women by domestic violence. It signify a violation of women's human rights and forms of discrimination against women, and given the complexity and harmfulness of consequences, it is a serious social problem.

Prejudice and lack of information about violence against women help, encourage and justify violence and influence how (and whether in general) a woman will recognize violence and react to it, so it is to find out the facts about violence, identifying, revealing and overcoming these prejudices is one of the first steps in ending violence against women. That is why the subject of this work is the characteristics of the partners of the partner violence, and the aim is to find out more about the characteristics and factors that contribute to violent behavior.

KEYWORDS: partner violence / perpetrator / characteristics / factors